

Gerard vertelt over de familie en levensomstandigheden

Inhoud

Introductie Gerard	3
Voorwoord	4
Het begin	4
We stappen de geschiedenis in	6
Een huwelijk en een naamsverwisseling.....	7
1785 – 1885	11
Christiaan Langemeyer	18

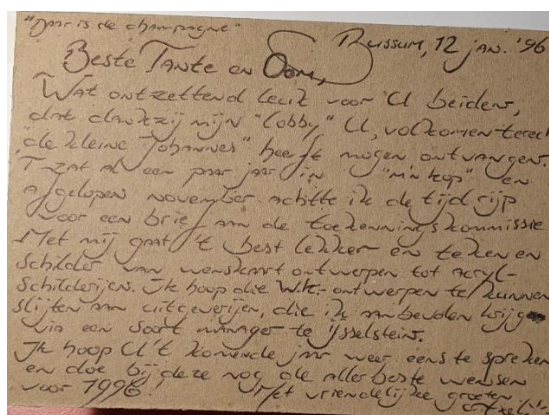
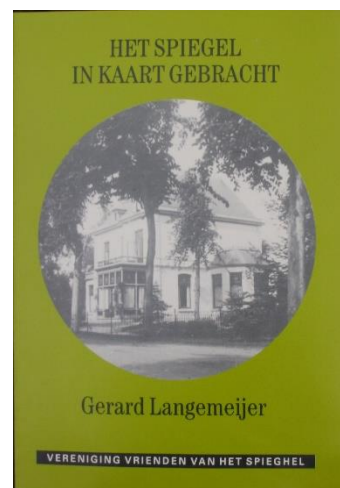
Introductie Gerard

Het verhaal dat hier volgt is gevonden in het archief van Gerard Langemeijer (8 mei 1920). Het is vermoedelijk geschreven ergens rond 1960. Het verhaal is helaas niet afgemaakt. Zijn bronnen zijn vermoedelijk de mondelinge overleveringen geweest via zijn ouders. Gerard heeft zich altijd zeer geïnteresseerd voor de familie geschiedenis. Hij verzamelde allerlei documenten en foto's in de hier getoonde ordners.

Gerard was feitelijk een verzamelaar en amateur schrijver. Bijvoorbeeld, van zijn reis naar Indonesië hield hij een uitgebreid verslag bij verlichtigd met foto's. Ook verdiepte hij zich in de geschiedenis van de oude wijk "het Spiegel" in Bussum.

Gerard is een tijd voorzitter geweest van de Historische Kring van Bussum. Hij schreef verhalen in het tijdschrift van de Historische Kring waarvan een groot aantal te vinden zijn in het boekje "Het Spiegel in kaart gebracht". Hij heeft samen met zijn vrouw Netty Lucassen de "Kleine Johannes" prijs gewonnen voor hun inzet en onderzoek naar de geschiedenis van Bussum. De voordracht voor deze prijs is gedaan door mijn neef Axel Langemeijer (3 november 1955).

Na de oorlog emigreerde Gerard naar Indonesië zoals veel jonge mannen in die tijd. Hij ging werken bij de handelsmaatschappij Geo Wehry. In 1953 ging hij op verlof terug naar Nederland en trouwde hij met Netty Lucassen. In Jakarta werd Paul geboren (1954). In Medan werd Marianne geboren (1956). In 1957 moesten alle Nederlanders uit Indonesië vertrekken. In het "contract pension" (opvanghuis voor Nederlanders uit Indonesië) in Hilversum werd Bernadette geboren (1958). Gerard kwam in dienst bij C&A na een gesprek met een Brenninkmeijer in Oud-Valkeveen (Naarden). Hij heeft daar zijn verdere leven gewerkt. In 1958 verhuisden we naar een flat in Haarlem waar Judith geboren is (1959). In 1960 kochten Gerard en Netty een huis in de Regentesselaan 35 in het Spiegel. Daar werd Frans geboren in 1961.

Introductie door zijn zoon, Paul Langemeijer (18-09-1954) in juli 2024.

Voorwoord

Het familiearchief bestaat bij vele gezinnen slechts uit een kerkboek verguld op snee en met ouderdomsverschijnselen en een plat sigarenkistje. Het beduimelde kerkboek bevat vergeelde bidprentjes van overleden grootouders, ouders en overige familieleden, terwijl in het oude kistje het trouwboekje, pokkenbriefjes en oude foto's bewaard worden. In het gunstigste geval bevinden zich er nog enkele geboortekaartjes en huwelijksaankondigingen in. Waar de wieg van onze grootouders stond en hun graf gedolven werd is meestal wel bekend. Via de school zijn we praktisch kind aan huis bij graven, koningen en keizers. Wij kennen hun geboortjaar, levensgewoonten en het jaar van de veldslag waarin ze ten onder gingen. Doch wat betekenen deze mensen feitelijk voor ons? Is het niet jammer, dat wij van onze eigen familie meestal zo weinige weten?

In de volgende bladzijden wil ik trachten mijn kinderen iets te vertellen over onze familie en hun levensomstandigheden. De oude bronnen zijn helaas schaars, doch moge het weinige dat ik te weten kwam toch nog een bijdrage vormen voor de familieband.

Het begin

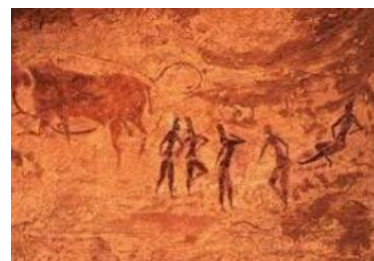
In dit hoofdstuk schrijd ik met zevenmijlslaarzen door de prehistorie. Ik geef toe, weinig familieleden te hebben aangetroffen. Maar tenslotte moet je ergens beginnen en waarom dan niet bij het begin...

In het begin schiep God hemel en aarde. Maar de aarde was nog ongeordend en leeg; over de wereldzee heerste duisternis, en Gods Geest zweefde over de wateren.

God sprak: Laat ons de mens maken als ons beeld, op ons gelijkend ...

En God zag, dat alles wat Hij gemaakt had zeer goed was.

Wanneer God de mens schiep weten wij niet. De laatste honderdvijftig jaar zijn de geleerden zeer intensief bezig met het navorsen hoe oud de mensheid is. Men graaft rusteloos naar oude schedels en beenderen. Men heeft duizenden gebruiksvoorwerpen gevonden. Het laatste woord in deze materie is zeker nog niet gesproken. De aarde zelf geeft men een ouderdom van vele honderd miljoen jaren. In 1936 vond men in de buurt van Peking haardplaatsen, die circa 350.000 jaar geleden door mensen moeten zijn aangelegd! Van de mensen die honderdduizend jaar geleden Europa bevolkten heeft men begraafplaatsen gevonden waarin men behalve beenderen ook stenen gebruiksvoorwerpen aantrof. De kunstwerken die gedurende de laatste 50 jaar vanuit de diepte der aarde in onze gezichtskring zijn getreden (109 grotten met duizenden tekeningen) spreken een duidelijke taal. Al deze rotswandschilderingen stammen uit de laatste ijstijd, circa 30.000 tot 10.000 jaar geleden. Hoe men in deze duistereholten heeft kunnen zien is voor ons door elektrisch licht verwende mensen een raadsel. Het is interessant er eens aan te denken, dat onze overgrootouders zich nog van vuurstenen bedienden om vuur te kunnen maken. Pas in 1827 werd door de Engelse apotheker John Walker de lucifer uitgevonden!

In WESTFALEN heeft men tot nu toe geen graven en gebruiksvoorwerpen gevonden uit de alleroudste tijden. De eerste tekens van menselijk leven aldaar stammen uit het laatste stentijdperk van 2500 tot 1800 voor Christus. Uit die tijd stammen de enorme rotsblokken begraafplaatsen (hunebedden). De mensen die daar toen woonden moeten reeds de akkerbouw en veeteelt gekend hebben. Men gebruikte de stenenhandmolen en de ploeg, verbouwde gerst, tarwe, erwten en bonen, spon linnen en wol. Met de hand vervaardigde men aarden bekers en potten.

In het Midden Oosten o.a. langs de Eufraat en de Tigris liepen toen reeds bloeiende culturen ten einde. De stad Ur in Mesopotamië waar Abraham circa 1700 voor Christus leefde werd gebouwd op de ruïnes van het ten ondergegane rijk van de Summiers.

Duizend jaar voordat Abraham werd geboren, werden daar de koningsgraven gebouwd voor koning A_bar gi en koningin Shoeb-ad. In deze rijk versierde koningsgraven, die in 1928 werden opgegraven vond men waardevolle cultuurschatten. Grijs-witte cirkels gaven de plaats aan van in de bodem vergane platgeslagen massief houten wielen (Paul Langford: Stargate?). Het wiel moet toen voor de mensheid een van de belangrijkste technische hulpmiddelen zijn geweest. De volkeren die over wagens met wielen en paarden beschikten wonnen de oorlogen. Het duurde tot 1880 na Christus voordat door een combinatie van wielen de fiets ontstond.

Grootvader Julius Heitkönig (derde van links op de foto, Clemens L. staat links) een voortvarend man, die een van de eerste damesconfectiezaken van Amsterdam bezat, was ook een van de eerste burgers die over een fiets beschikte. Juister gezegd was hij niet eigenaar van een fiets doch van een vélocipède. Een bicycle met directe aantrappedalen van het hele hoge voorwiel. Er was een muurtje of stoel voor nodig om op dit hoge stalen ros te klimmen en te starten voor de hobbelige tocht op de houten wielen.

METTINGEN. Ook in Mettingen ligt een hunebed graf (bij Westerkappeln), dat echter grotendeels vernield is. Andere vondsten, zoals de z.g. handmolens, stenen bijlen enz. wijzen er op, dat in de landstreek waar Mettingen nu ligt in de ijstijd, die circa 1800 voor Chr. ten einde liep, mensen gewoond moeten hebben. Ook uit het bronzen tijdperk (circa 1800 tot 750 voor Chr.) zijn in de buurt van Mettingen vondsten gedaan.

In het bronzetijdperk ging men er namelijk toe over de lijken te verbranden en in urnen in de graven bij te zetten. Verschillende van deze urnen zijn in de buurt van Mettingen gevonden. Ongeveer 750 voor Chr. begon het ijzeren tijdperk. D.w.z. dat toen de mensen het ijzererts ontdekt hadden en konden bewerken. De mens begon steeds meer de aarde te beheersen. Hij had een vaag godsbegrip, dat vermengd was met allerlei tovenarij. In feite leefde hij in vrees en angst voor de wrekende god, die hij zag in bliksem en donder. Hoop op een volmaakt gelukkige eeuwigheid had hij nauwelijks. Inmiddels was de volheid der tijden aangebroken.

Christus werd geboren. En enkele jaren later offerde deze Christus Zijn leven op voor de gehele mensheid.

Door zijn dood brak Hij de betovering der zinnen en door zijn opstanding de biologische cirkel van geboorte en dood waarin de heidense mens gevangen lag. God openbaarde Zich aan de heidenen en gaf hen de hemel weer terug en de mogelijkheid hem te kennen en te beminnen. Met de geboorte van Christus begint de geschiedenis weer opnieuw en wij schrijven het jaar nul.

We stappen de geschiedenis in

Nu moet ik de lezer vermoeien met historische gebeurtenissen. Men kan nu eenmaal geen familie portret schilderen zonder achtergrond. U zoudt zich anders in een wassenbeelden- galerij wanen.

In de jaren honderd en tweehonderd na Christus gingen enige Germaanse stammen tot het begraven van lijken over. Op de westelijke helft van de Schaapsberg bij Mettingen werden honderden van dergelijke graven gevonden. Helaas weten we over de landstreek waar Mettingen ligt van de eerste duizend jaar na Chr. heel weinig. Zeker zijn de Romeinen daar in de buurt geweest en hebben verschillende volksstammen elkaar verdrongen, die tenslotte opgingen in de Saksische volkeren. In 678 kwamen de eerste geloofsverkondigers uit Ierland en Engeland naar het vaste land van Europa en kwamen ook naar Westfalen en het Münsterland. Doch pas medio de achtste eeuw vond het christendom daar ingang. Ook van de eerste nederzettingen weten we weinig.

De Schultenhof zou in 695 gebouwd zijn. Uitgebreide akkers waren er in de dichte bossen zeker nog niet te vinden. Alleen de vrije boeren en edelen woonden in behoorlijke huizen. De horigen moesten tevreden zijn met kleine armzalige hutten. Vermoedelijk was graaf Egbert, de echtgenoot van de heilige Ida de eerste edelman die over de landstreek gelegen tussen de Wezer en Rijn heerste. Het zou mij te ver voeren te vertellen onder welke graven het Westfaalse land in de loop der tijden heeft gehoord. Terloops wil ik alleen opmerken, dat het o.a. heeft behoord aan de graven van Zutphen, Gelderen en Tecklenburg en de naam Mettingen op een oorkonde uit het jaar 1088 voorkomt.

Bij het beëindigen van de 80 jarige oorlog werd bij de vrede van Münster Westfalen aan het huis van Oranje afgestaan, niettegenstaande het protest van de graven van Tecklenburg. De Hollandse prinsen regeerden volgens het Nederlandse recht tot 1702. Na de dood van prins Willem Hendrik van Oranje eiste de grootvorst van Pruisen, die getrouwd was met Louise van Oranje, Westfalen als erfdeel op.

Als belangrijk historisch feit wil ik tenslotte nog noemen de periode van de Franse overheersing onder Napoleon van 1807 tot 1813. De blokkade die Napoleon op Engeland toepaste, om Engeland tot overgave te dwingen, had voor Europa catastrofale gevolgen, die zich ook in Mettingen deden gevoelen.

Vele eertijds bloeiende handelsfirma's gingen ten gronde o.a. van de familie ten Brink en Mohrmann. De terugtocht van de Franse troepen uit Rusland en

de hen achtervolgende troepen verarmden de hele landstreek nog meer. Van 1813 tot 1815 trokken circa 70.000 man door Ibbenburen en requireerden hooi, haver en stro ..... en de Mettingen vrouwen vluchten naar het Vinter Moor.

Een huwelijk en een naamsverwisseling

Wij maken kennis met Johan Heinrich SCHULTE LAGGENBECK en zijn familie.

De natuur stond in volle bloei. Het gras vroeg om gehooïd te worden, doch het moest nog wachten tot na de bruiloft. De beiden deurposten van de grote boerenhofstede de Langenhof zijn met berkentakken, waarin roze papierenbloemen zijn gestrikt, versierd. Boven de deur hangt de traditionele krans van eikenbladeren met in het midden een bord waarop in zilverpapier een heilwens staat geschreven. Het is 24 mei 1785. Daar komt de mooi opgetuigde sjees met het bruidspaar reeds terug van de kerk. De bruidegom strooit rijkelijk met bonbons en kleingeld. De bruid draagt de gebruikelijke zwarte wollen bruidsjaпон en op het hoofd heeft zij een myrtenkrans.

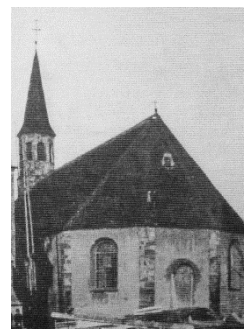
De ruim honderd bruiloftsgasten staan voor de deur te wachten. Daags daarvoor hadden de gasten hun feestgaven, zoals soepkippen, boter, suiker, koffie, ham e.d. reeds naar de hofstede gebracht.

De feestgangers verdringen zich aan de lange tafels. De jeugd die binnen geen plaats kan vinden, zoekt buiten in de boomgaard een plekje. Nu allen gezeten zijn kunnen we pas kennismaken met het bruidspaar en de gasten. De bruid is een jeugdig uitzierende vrouw van 31 jaar. Zij is een geboren ten Brink. Na elf jaar gelukkig getrouwd te zijn geweest met Johan Gerhard Langemeyer werd zij in 1784 weduwe. Haar kinderen waren toen resp. 7, 5, 4 en 2 jaar oud.

Haar man was pas erfpachter geworden van de Langenhof voor de som van 680 gulden. De Langenhof was verreweg de grootste boerenhofstede van geheel de streek en bezat uitgestrekte bouw- en weilanden. Verschillende geslachten Langemeyer hadden hier reeds gewoond, eerst als horige, later als pachter van de koning. Vermoedelijk stamt het begin van de Langenhof reeds uit circa 1200. In een oorkonde van 1549 wordt de hofstede met name genoemd. Maar het is bruiloft en dus niet de geschikte tijd om over de overigens boeiende geschiedenis van de Langenhof te vertellen. Wij moeten eerst onze aandacht vestigen op de 23 jarige bruidegom, Johan Heinrich Schulte Laggenbeck. De oudste zoon uit een gezin van zeven kinderen. Volgens oud Westfaalse gewoonte zou hij omdat hij de oudste zoon was de hofstede van zijn vader erven. Zijn liefde voor Anna Maria deed hem echter van dit voorrecht afzien. Hij trouwde bij haar in op de hofstede en nam tevens de naam Langemeyer aan.

Het zal een hele stap geweest zijn en weken lang het gesprek van heel het dorp en wijde omgeving. Wat onwennig kijkt hij dan ook naar zijn vier kinderen. Doch Johann Gerhard, Johann Heinrich, Maria Anna en Herman Heinrich zijn erg blij weer een vader te hebben. Ruim een jaar is die plaats onbezet geweest. Hoe klein ze ook nog waren, ze hadden wel begrepen dat hun moeder niet opgewassen was om geheel alleen de grote hofstede te beheren. Dicht bij het bruidspaar zit de naaste familie. Pastoor Slichter heeft net gebeden en vooral de Heilige Agatha aangeroepen om de hofstede voor brand te behoeden. Daarna volgt een collecte

voor de aanschaf van een kruiswegstatie voor de pas in 1779 gereed gekomen nieuwe kerk die nog vrij kaal van binnen uitziet.

Nu neemt de oude Herman Heinrich Schulte Laggenbeck (21 maart 1736) het woord:

Ein Wicht in dei twintig Jaor mott nen zollern Mann niem'n, in dei dättiger Jaoren nimpet, wat der kämp. Zo zegt hij; luidt een oud spreekwoord. Maar onze Anna Maria heeft niet naar een oude man gekeken, zo gaat hij verder, doch een flinke boeren zoon, die nog maar even twintig is. Deze boeren zoon is wel zo slim geweest aan het spreekwoord te denken: Dei Frau kann mär mit 'n Füök ut 'n Huse dringen, äs nen Bur mit ' Rinksenwagen herinfödn kann. Na veel heilwensen besluit de oude man met de raad: "Einen Dag in dei Wieke mott dei Frau et te seggen häbn, sei darf blousz nich wiesen, wat vån 'n Dag".

Op deze wijze raad drinkt men eens stevig en zingt: [Vivat Braut und Bräutigam](#). Als hulp voor de bruid was aangewezen Anna Maria Kreymeijer die later met Johann Ignatz ten Brink trouwde. Het was een erg flink en vlot meisje, dat in Mettingen heel wat opzien baarde met haar vlechten. Toen zij die niet afsneed toen ze ging trouwen was het geklets niet van de lucht. Men vroeg zich af hoe een boerenvrouw die iedere ochtend haar vlechten moet verzorgen een flinke huisvrouw kon zijn. Later op de namiddag toen de gasten moe en voldaan van het vele eten en drinken zich overal op het erf verspreiden in afwachting van de Kaffee en Kuche, kwamen toevallig Johann Gerhard ten Brink, de grote zakenman en Stockmann de oud militair met zijn bakkebaarden samen terecht bij de bank onder de oude beuk. Het was daar heerlijk zitten in de koelte. De beide mannen staken rustig een lange pijp op en maakten het zich gemakkelijk. Lang zaten ze echter niet alleen, want beide mannen waren erg gezien en iedereen hield er van met hen te praten of beter gezegd hen te horen vertellen. Johann Gerhard ten Brink was immers zeer bereisd. Hij had veel van de wereld gezien en kwam dikwijls in Amsterdam waar de ten Brinks een groot kantoor hadden voor hun exportzaken en handel op Nederland Indië. Nu deden de laatste tijd veel geruchten de ronde in Mettingen over de gistingen en woelingen in Frankrijk. Donkere wolken schenen zich voor de zoveelste maal over Europa samen te trekken.

En de Mettinger Tüotten waren zeer geïnteresseerd in de toestand van de wereld. Er waren heel wat Tüotten op dit feest. Het was immers eind mei en zoals gebruikelijk keerden tegen de zomer de meeste rondtrekkende Mettinger handelaren,

Tüotten genaamd, naar de Heimat terug om er enkele maande te blijven en te helpen met de oogst. De Tüotten Lampe en Stöcker begonnen daarom ten Brink eens te polsen over de toestanden in de Republiek der Nederlanden waar de situatie ook uiterst verwarrend was. Ja, zei ten Brink, het loopt mis met Stadhouders Willem en het Oranje Huis. De prinsgezinde partij, die op Engeland en Pruisen steunt, vindt de patriotten, onder welke naam aristocraten en democraten, door Frankrijk geleid, als vijanden tegenover zich. De stadhouder steunt het volk te weinig tegen de regenten, die nog steeds de boventoon voeren en de mensen uitzuigen en de baantjes onder elkaar verdelen. Het volk hoort de leuzen uit Frankrijk over vrijheid en broederschap.

In Holland mogen de mensen geen oranje meer dragen. Als je Oranje boven roept, loop je gevaar in de nor te komen. Bij de groenteboer mag je geen oranjeworteltjes meer bestellen of

prinsessenboontjes. Je moet zeggen peentjes en slabonen. De toestanden in de industrieën zijn zorgwekkend. De helft van het gemeen arbeidsvolk vergaat van kommer en gebrek en de armhuizen liggen opgepropt. Ja, wist ten Brink, die als koopman goed had leren rekenen en onthouden nog te vertellen, in 1780 liepen via de zeegaten van Texel en het Vlie nog 2641 schepen voor Amsterdam binnen en 1300 voeren de Maas op voor Rotterdam. Die aantallen zijn nu sterk gedaald.

De Fransen zijn niet te vertrouwen mompelde Stockmann. Hij kon het weten, want in de zevenjarige oorlog, die in de jaren 1756-1763 heel Europa in brand had gezet, had hij de Pruisische koning Frederik de Tweede trouw gediend.

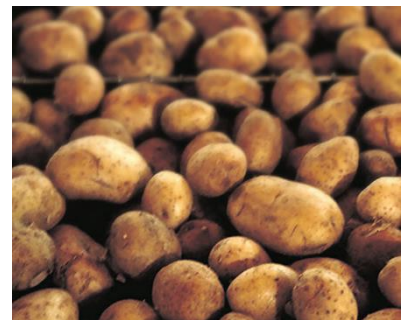
Over het veldheerstalent van **Frederik de Grote**, die zich moest verdedigen tegen de Oostenrijkers, Zweden, Fransen, Russen en enige Duitse staten kwam hij niet uitgepraat. Stockmann was er bij geweest toen de Engelse en Brünswijkse troepen de Fransen na bloedige gevechten uit Hannover en Westfalen verdreven. Ook vlak bij Mettingen op de Schafberg had hij meegevochten en daar meer bloed zien vloeien dan in vele andere gevechten te samen. Maar, zei Stockmann, de oorlog heeft ons toen toch ook iets goeds gebracht. Peinzend begon hij zijn grote pijpenkop

opnieuw te vullen. Behrend Weller werd ongeduldig en vroeg wat dat dan wel geweest was. Je eet het iedere dag, grinnikte Stockmann. Toen de oorlog het hele land tot armoede had gebracht en de honger zo erg werd, stuurde een naar Amerika geëmigreerde Mettinger een zakje met aardappelen met de boodschap die **aardappelen** in de grond te stoppen.

Niemand verwachtte veel van deze rare bruine dingen. Des te groter was de verbazing toen na een half jaar bleek, dat iedere gepote aardappel vele nieuwe voort had gebracht. Eerst voerde men de die vreemde knollen aan de beesten, maar tenslotte zijn de mensen er toe over gegaan die dingen te eten. Ja, zei ten

Brink; “De smokkelhandel heeft aan veel, veel Mettingers ook nogal wat voordelen gebracht”.

Stockmann die zijn pijp eindelijk weer aangestoken had met een filibus (opgerold stuk papier) bleef hardnekkig zijn standpunt verdedigen, dat Frankrijk de wereld weer eens op stelten zou zetten.

Het leek wel of hij wist, dat juist vandaag een jong Frans militair Napoleon Bonaparte genaamd geslaagd was voor zijn examen als tweede luitenant en met dusdanige cijfers dat daar van alles van te verwachten was.

Terwijl de mannen zo zaten te praten waren de vrouwen druk bezig met het bezichtigen van de uitzet. Het fraaie linnengoed, dat de huisvrouw zelf geweven had uit zelf gesponnen garens uit vezels van linnen dat op eigen akkers verbouwd was, lag keurig gemangeld en gevouwen in de eiken bruidskist. Het personeel en de burens waren inmiddels druk bezig met het wassen van de vaat en het gereedmaken van de namiddag koffie. Bij deze koffie behoorden o.a. de Zwieback, Korintenkuchen (Karottenkuchen?) en Obstkuchen. Veel zal er echter wel niet gegeten worden omdat het stevige maal van de middag de meeste gasten nog zwaar op de maag drukte. Bovendien verlangden de jongelui naar de dans en de mannen naar het kaartspel.

Terwijl de avond viel wandelde Johan Heinrich met zijn jonge vrouw over het erf. Hij was nu een Langemeyer geworden. Aan die gedachte moest hij nog wennen. De familie Schulte uit Laggenbeck was immers een heel oud geslacht. In oude oorkonden was sprake van een Schultehof en zou de bouw tot het jaar 841 terug gaan. Of hij daar van afstamde wist hij niet. Doordat een brand de doopboeken vernield had liep de geschiedenis van de familie Schulte Laggenbeck door op het jaartal 1610.

Zij dwaalden samen verder de boomgaard in en gingen zitten op een omgevallen appelboom. Het was daar heerlijk koel en stil. Met trots keken zij over de uitgestrekte akkers en weiden, ruim 400 morgen groot. In heel de omgeving was er niet een hofstede met zoveel grondbezit.

De heerlijkheid Langenhof wordt in 1755 samen gevoegd met “dem Vorwerk Düsterdiek”, gelegen ten noorden van de Langenhof. Langemeyer krijgt beide in erfpacht. De erfpachter van Düsterdiek moet vertrekken. In 1836 is het erfpachtfoed 477 morgen groot en omvat verder 7 Wohn-bezw. Heuerhäuser.

Uit de schoorsteen van de Langenhof kringelde vaag de rook op en vergleed in de rode avondschemering. “Zie onze schoorsteen eens heerlijk roken”, zei Anna Maria met kinderlijke blijdschap. Ze had reden om zich hierover te verheugen, want praktisch al de andere hofsteden hadden nog geen schoorstenen. De rook van de altijd brandende stookplaats moest zich maar een uitweg zoeken via de deur of het raam. Er hing steeds een brandlucht in huis. Het vuur mocht immers niet uitgaan. De tondeldoos was niet zo eenvoudig te hanteren.

Johan Heinrich trachtte de rook te volgen en kreeg haast pijn van in zijn ogen. “Wat zal de toekomst ons brengen” fluisterde hij zacht.

De schaduwen werden dieper, het werd nog stiller. De gasten begonnen huiswaarts te keren.

Ofschoon op de Langenhof zelf het bier gebrouwen werd, was de voorraad opgebraakt. Bovendien ging niemand graag in het donker over de slechte paden en karresporen. Dan had je ook nog de heksen, die er behagen in schepten paard en wagen als het ware tot stilstand te bevriezen. Uit het Vintermoor stegen vochtige dampen op. De wind begon met een mistsluier de nog warm ademende

slapende aarde te bedekken. De laatste feestgangers sloegen vluchtig een kruis alvorens in het schemerdonker te verdwijnen aldus zich beschermend tegen de boze geesten. De allerlaatste legde ter afwering tegen alle kwaad in de deuropening twee gekruiste strohalmen.

Glimlachend stapte het jonge paar hier overheen, toen ze even later via een omweg het huis binnen slipten. Even rilden ze toch, doch toen omvatte de warme gloed van de stookplaats hen. Hun eigen haard. Het middelpunt van heel de hofstede. Het duurde niet lang of de bedsteedeuren sloten zich.

1785 – 1885

In de geschiedenis is honderd jaar niet veel, doch in een familie kan er van alles gebeuren.

Zoals we uit het vorige hoofdstuk weten, trouwde Johann Heinrich Schulte Laggenbeck in 1785 met weduwe Anna Maria Langemeyer ten Brink. Zij had toen vier kinderen.

Haar oudste kind Johann Gerhard werd op 10 augustus 1777 geboren. Deze **Johann Gerhard** trouwde 15 januari 1805 met Anna Maria Ledig of Leydig, een meisje uit Friesland. Voor zover bekend was Johann Gerhard de eerste Langemeyer die naar Nederland verhuisde. Dit geschiedde in de tijd dat Napoleon praktisch geheel Europa onder de voet had gelopen. In Mettingen heerste toen grote armoede o.a. ten gevolge van het continentale stelsel, dat West Europa van de wereld afsneed. Johann Gerhard ging in Leeuwarden wonen en kreeg 9 kinderen. Zes jongens en drie meisjes. Zijn oudste dochter trouwde met een dokter uit Leeuwarden en de tweede met een zekere Bredemeijer. Slechts een van zijn zoons, n.l. Egidius Silver geboren in 1820 en getrouwd met T. van Mens leven nakomelingen. De andere zoons kregen slechts dochters. Johann Gerhard was dus de stamvader van de stamvader van de z.g. Leeuwardense tak, waar de andere Langemeyers (de z.g. Schulte Laggenbeck tak) later betrekkelijk weinig contact mee hebben gehad. Hetgeen in zoverre merkwaardig is omdat Martin Langemeyer, de grondvester van Langemeyer en Stöcker van de Leeuwardense Langemeyers, vermoedelijk van zijn oom **Egidius Silver** een groot bedrag te leen kreeg om de zaak Langemeyer en Stöcker op te kunnen richten. Overigens betaalde Martin Langemeyer het geleende bedrag reeds na een jaar terug. De Leeuwardense tak hield zich in tegenstelling tot de andere Langemeyers weinig met de handel op. Uit deze tak kwamen verscheidene geleerden voort, waarover wij later nog wel iets zullen vertellen. Wij keren nu terug naar het gezin van Johann Heinrich en Anna Maria in Mettingen.

Het tweede kind uit dit gezin heette Johann Heinrich. Hij werd geboren op 18 september 1779. Honderd vijfenzeventig jaar later werd op dezelfde datum een andere Langemeijer geboren, n.l. Paulus Maria en wel te Djakarta!

Daar de oudere broer van Johann Heinrich begin 1800 naar Friesland was vertrokken en zich een bestaan had opgebouwd en vooral door zijn huwelijk met een meisje uit Friesland aan dat land had gebonden, werd Johann Heinrich dus de erfgenaam van de Langenhof. Toen zijn stiefvader in 1818 stierf werd hij het hoofd van de familie. Toch heeft het heel lang geduurd voordat helemaal duidelijk werd dat Johan Heinrich de Langenhof zou behouden. Hij bleek namelijk een verstokte vrijgezel.

Verschillende van zijn broers waren reeds getrouwd, maar Johann Heinrich stapte niet in het huwelijksbootje. Wij kunnen nu veilig aannemen, dat diverse meisjes een poging zullen hebben gedaan om bij hem in de gratie te komen. De Langenhof zal daartoe alle aanleiding hebben gegeven!

Toen de vrijgezel steeds ouder werd, gaven de meisjes hun pogingen in die richting op. Men veranderde in tactiek. Johan Heinrich had nog ongetrouwde broers en die konden wel eens erfgenaam worden. Hetgeen ik hierover vertel berust op een mededeling van mijn moeder (Emilia Heitkönig -- 1883-1960). Een Mettinger meisje Caroline Brenninkmeyer had haar ogen laten vallen op Christiaan Langemeyer. Deze Christiaan, die in 1797 geboren werd, was n.l. de jongste broer van de niet trouwlustige Johann Heinrich. Zoals zij het berekende maakte Christiaan een heel goede kans op de Langenhof. Hij had wel een goed lopende **Wirtschaft**, maar er ging toch niets boven de prachtige hofstede. Zo werd de huwelijksdatum vastgesteld op 24 februari 1829. Alles zag er veelbelovend uit. I.v.m. de uitzet, die grotendeels zelf gesponnen, geweven en genaaid moest worden en die moest resulteren in een voorraad groot genoeg voor een mensenleven moest de trouwdatum dus ruim van te voren vastgesteld worden.

En toen gebeurde het onverwachtse. Het sloeg in als een kanonskogel en zette heel Mettingen op zijn kop. Op 49 jarige leeftijd deelde Johan Heinrich mede, dat hij 23 september 1828 zou trouwen met Anna Lucia Hegger. Een 25 jarig meisje uit Recke. Dus ging de Langenhof niet naar Christiaan.

Caroline, bepaald niet een meisje om met zich te laten spotten, stak haar misnoegen niet onder stoelen of banken en wilde haar verloving verbreken. Maar haar ouders dachten daar anders over en zeiden haar: "Je hebt Christiaan willen hebben met de Langenhof, dan neem je hem nu ook maar zonder de Langenhof".

Tot op zekere hoogte is het inderdaad jammer, dat Christiaan de Langenhof niet kreeg, omdat dan de hofstede misschien nu nog in het bezit de familie Langemeyer zou zijn. Johann Heinrich kreeg n.l. slechts een zoon, Heinrich Philip genaamd. Deze trouwde in 1853 met Josefa Brenninkmeyer en stierf vier jaar later. De weduwe trouwde in 1859 met Wilhelm Bisping. Dertig jaar later verkocht Wilhelm Bisping het hele domein aan een zekere Holste voor DM. 120.000,00 en bovendien de voorraad en inventaris voor DM. 23.000,00. De grond van de Langenhof bedroeg circa 550 Morgen. Naderhand is de Langenhof tweemaal afgebrand en weer opgebouwd. De laatste maal in 1939.

*Das ehemalige landesherrliche Gut Langenbof, dessen Erbpächter Langemeyer war.
jetzt im Besitz von Teilkamp-Wöble*

We keren echter weer terug tot het gezin Langemeyer – ten Brink.

Van de twee overige stiefkinderen van Johan Heinrich valt weinig te vertellen. De dochter Maria Anna bleef ongetrouwd en het kind Herman Heinrich stierf op tweejarige leeftijd.

Het eerste kind uit het huwelijk van Johann Heinrich met Anna Maria heette Maria Theresia en werd op 20 februari 1786 geboren. Zij trouwde met Bernard Georg Voss, die een boerderij had met 34 Morgen land. Precies een jaar later werd op 20 februari een jongetje geboren, dat helaas binnen het jaar stierf. De kindersterfte was in die jaren nog zeer groot. Ook de moeders stierven dikwijls vroeg en ook nogal eens bij de bevalling, hetgeen vooral in Mettingen en omgeving veel voorkwam, omdat de mensen een zeer zwaar en hard leven hadden. De economische toestand dwong veel boeren om als marskramer rond te trekken of als landbouwers of poldermakers ver van huis te gaan werken. De vrouwen moesten dan alleen de boerderij beheren, op het land werken en de kinderen opvoeden. In 1840 werkten ongeveer 2000 Duitsers in de Haarlemmermeer polder. Bij de uitbaggeringswerkzaamheden stonden zij dagen lang tot hun knieën in het water. Deze mensen werden bovendien zeer slecht gehuisvest. Vele werkten ook als veenstekers en kregen de bijnaam “veenkers”, terwijl anderen die uittrokken om te maaien en te hooien de bijnaam “handkemaaiers” verwierven. Vele honderden jaren bestond er een trek naar Holland. Na deze kleine afdwaling keren we weer terug naar het gezin van Johann Heinrich. Het derde kind was wederom een meisje n.l. Anna Catherina Agatha. Zij werd 23 juni 1788 geboren. Op 21-jarige leeftijd trouwde zij met Johan Bernard Brenninkmeyer, die 13 jaar ouder was dan zij. Deze stierf in 1825 en 3 jaar later hertrouwde zij met Herman Anton Kamping. Ook haar tweede man overleefde zij, ofschoon zij zelf slechts 47 jaar oud werd. Anders ging het haar jongere broer Friedrich Johann Gerhard, die tweemaal weduwnaar werd. De eerste keer trouwde hij met de weduwe Anna Getrud Meiknecht geboren Moormann. Door dit huwelijk kwam Friedrich Johann Gerhard in het bezit van de jeneverstokerij, die door Ferdinand Moormann in 1790 opgericht was. Nog steeds is deze jeneverstokerij in het bezit van de familie Langemeyer in Mettingen en draagt de naam Westfälische

Kornbrennerei en Preszhefefabrik C. Langemeyer.

In Mettingen spreekt men over de Langemeyersken Aulen Kloaren en op de asbakken in de Wirtschaften staat de spreuk: Ist `s im Magen nicht geheuer, trink einen Langemeyer.

Uit dit huwelijk kwamen drie kinderen. Twee meisjes en een jongen, Heinrich Clemens geboren 5 mei 1826. Heinrich Clemens breidde de fabriek in 1887 aanzienlijk uit en gaf haar de naam die wij boven reeds noemden. Men verzorgde toen zelf met 20 ossen het transport van de grondstoffen en afvalstoffen. In 1919 nam de firma een vrachtauto in gebruik. Dit was de eerste vrachtauto (Dürkopp-Wagen), die in Mettingen liep. Heinrich Clemens kreeg zes kinderen. August Johann, die trouwde met Maria Theresia Voss; Anna Maria, die trouwde met Dr. Overkamp; Emilie, die trouwde met Johann Gerhard Voss; Berta Maria, die eveneens met een Voss trouwde, n.l. Herman; Arnold Bernard, die trouwde met Elisabeth Mannesen en Carl Hubert die ongetrouwd bleef. Als bijzonderheid kan ik nog vertellen, dat Carl Hubert jarenlang op de Boschlaan in Bussum heeft gewoond op nr. 8. Het was een kast van een huis en niemand begreep eigenlijk waarom deze vrijgezel in zo'n enorm groot huis wilde wonen. Hij is daar op 13 oktober gestorven. Merkwaardig genoeg had mijn vader praktisch geen contact met hem. Toen Anna Gertrud Moorman stierf hertrouwde Friedrich Johann Gerhard na acht maanden met de weduwe Maria Anna Covers geboren Kösters. Friedrich Johann Gerhard hield er ook een café op na. Op gezette tijden werden daar de schuttersfeesten gevierd. Als het prijschieten afgelopen was en een schutterskoning gekozen, werd er bal gehouden in zijn café. O.a. in het jaar 1848 en in 1851. In het café hing een lijst met de namen van de schutterskoningen en koninginnen. De volgende namen kwamen hier o.a. op voor:

- 1817 Berentelg met Frau Langemeyer
- 1821 Egidius Langemeyer met Mademoiselle Caroline Moormann
- 1827 Egidius Langemeyer met Liesette Kösters
- 1828 B. Wethmöller en Frau Langemeyer
- 1822 A. Berentelg en frau Dr. Bosse !!
- 1851 L. Zumpfort en Frau Dr. Heitköning
- 1852 C. Langemeijer en Frau H. Bruno
- 1882 Hermann Voss en Berta Langemeijer
- 1899 Wilhelm Laarman en Frau A. Langemeijer
- 1911 J. Langemeijer en Maria Pöppelmann
- 1928 Dr. A. Haring en Frau L. Langemeijer
- 1936 J.J. Carl Voss en Frau Ludwig Langemeijer

Alvorens wij e.e.a. gaan vertellen over de overige kinderen van de familie Langemeyer-ten Brink, willen wij eerst nog eens een blik werpen op de omstandigheden van die tijd, dus over de jaren rond de eeuwwisseling van 1800.

De jaren 1799-1815 staan in de geschiedenis opgetekend als het tijdvak van Napoleon. In 1806 besteede een broer van Napoleon de troon van het koninkrijk Holland. Een andere broer, Jerome genaamd, werd koning van Westfalen. Na talloze gevechten lag in 1812 het grootste deel van Europa aan Napoleons voeten. België, Holland, West Duitsland, Spanje en Italië waren of ingelijfd bij het keizerrijk of vazal-staat. Pruisen en Oostenrijk

waren tot bondgenootschap gedwongen. De Paus (Pius 7) was overgebracht naar Fontainebleau. Het einde van Napoleon kwam met zijn vermetele tocht naar Rusland. Een leger van 500.000 man bestaande uit Fransen en tot krijgsdienst gedwongen niet-Fransen moest Rusland, dat over slechts 150.000 man beschikte veroveren. De Russen pasten de tactiek van de verschroeide aarde toe. Het leger van Napoleon raakte in tijdnood en leed gebrek. In twee maanden verloor Napoleon 150.000 man, vooral door desertie. De slag bij Borodine kostte hem 70.000 man. Toen Napoleon daarna Moskou bezette staken de Russen de stad in brand en moest Napoleon de terugtocht aanvaarden. Door de koude kromp zijn leger nog verder ineen. Soms stierven per nacht 12.000 man door de vorst. Bij Leipzig werd hij beslissend verslagen. Daar Napoleons macht nog niet volledig gebroken was, werden overal vrijwilligers opgeroepen om hem te bestrijden. In Mettingen melden zich Arnold Meijeringh, Bernard ten Brink, Ignatz Bosse en Bartolomeus Moornann. Bovendien nog 60 mensen door het lot aangewezen.

Begin 1800 was het met het verkeer nog zeer slecht gesteld. Verharde wegen waren er nog praktisch niet. Als men geen rijpaard of wagen had moest men lopen en meestal op klompen. In Holland was de trekschuit een geliefd vervoermiddel. Het volgende rijmpje vertelt hoe geliefd de trekschuit wel was.

Wie kan de vinding van de trekschuit ooit waarden?
Men reist als zat men thuis, geen schokken, draaijen, keren
Ontrust het lichaam, `t zij men vaart bij dag of nacht
Men vindt al slapende zich thuis gebracht.

Slapende inderdaad, maar niet bepaald vlot.

De reis Amsterdam-Rotterdam over Gouda duurde 14 en een half uur.

Amsterdam, Haarlem –Leiden-Delft-Rotterdam nam 16 en een half uur in beslag.

Eind 1700 waren de wegen zo slecht, dat diepe karresporen ontstonden. En omdat de karren dikwijls verschillende as breedten hadden, kantelde de wagens dikwijls om. Nu ging men er niet toe over de wegen te verbeteren, doch men schreef voor, dat de karren dezelfde as breedte moesten hebben. Napoleon heeft echter veel gedaan voor de verbetering van de wegen.

De hondenkar was ook een zeer geliefkoosd vervoermiddel. Uit mijn eigen jeugd herinner ik mij nog, dat de melkboeren in Bussum hondenkarren gebruikten.

De trekschuit werd begin 1800 reeds aardig verdrongen door de diligence. In 1816 was er reeds een dienst Amsterdam-Rotterdam. Achtmaal per dag reed een diligence af. In het totaal werden op een dag 70 mensen vervoerd! De diligence handhaafde zich tot 1880 en werd toen verdrongen door de paardentram. Naast deze vervoermiddelen bestond in de winter nog de arrenslede en in de zomer de koetsslede. (1840)

De koetsslede werd getrokken door een paard en begeleid door een sleper, die met de ene hand mende en met de andere hand de slede in de goede richting hield. Af en toe wierp hij een smeerlap voor de slee om de slede om de ijzers gladder te doen worden. Een Amsterdamse sleper kon op zijn slede een vracht van 1000 pond vervoeren en moest daarbij het paard half dood beulen.

De grootste omwenteling kwam met het openen van de eerste spoorlijnen. De lijn Amsterdam – Haarlem kwam in Holland als eerste in 1839 tot stand.

Later volgde Amsterdam – Arnhem via Utrecht. Toen men in 1831 een spoorlijn tussen Amsterdam en Keulen wilde aanleggen werd dit project met 46 stemmen tegen en twee stemmen voor, afgekeurd. Een van de argumenten was, dat de koeien in de weilanden zouden schrikken door het lawaai en dientengevolge de melk in de uiers zou schiften en zuur worden.

Een wettelijke bepaling uit die tijd schreef voor, dat bij weinig vracht de beurtschippers om de vracht moesten dobbelen.

In 1847 werd tussen Amsterdam en Haarlem de eerste telegraaflijn aangelegd. Ofschoon dit niet tot het onderwerp behoort wat ik aan het beschrijven ben, wil ik nog even op een merkwaardige situatie op godsdienstig gebied wijzen. In de Catechismus van Mechelen, vertaald door een pastoor uit Zierikzee, staat in de uitgaven van 1837 vermeld dat het verboden is in de bijbel te lezen.

Voor degene die uit zijn schooljaren nog enige lust voor jaartallen heeft overgehouden hier nog enige historische data:

1815	slag bij Waterloo.
1821-1829	Griekse vrijheidsoorlog tegen de Turken. De 84 jarige patriarch van Constantinopel wordt aan de deur van zijn kathedraal opgeknoopt. Op Morea worden 12.000 Turken vermoord. De Turken roeien de hele Christen bevolking van het eiland Chios uit of verkopen hen als slaven.
1812	De eerste stoomboot vaart in Engeland.
1823	De eerste boot met stoom komt in Nederland.
1827	De eerste lucifer komt in de handel.
1830	België maakt zich los van Holland.
1832	Opening telegraaflijn Berlijn-Coblenz.
1840	De eerste postzegels worden uitgegeven.
1834	Begin van het socialisme.
1834	Duitse Tolverband.

1848	Communistisch Manifest van Karl Marx gericht tot de “proletariers van alle landen”.
1797-1888	Wilhelm I koning van Pruisen sinds 1861, keizer van Duitsland sedert 1871.
1851	Eerste onderzeekabel tussen Frankrijk en Engeland.
1867	Dynamiet uitgevonden (Dynamiet is ongeveer 8 maal sterker dan buskruit) (1945 eerste atoombom ontploft)

We moeten echter weer een stap terug doen in de geschiedenis en terugvallen op het jaartal 9 augustus 1791. Toen werd op de Langenhof geboren Heinrich Aegidius Langemeyer. Over hem zijn helaas weinig gegevens bekend. Wel weten wij, dat in het jaar waarin hij geboren werd een zekere Hillermann een huis liet bouwen. Volgens oude traditie werd boven de deur een balk aangebracht, waarin een spreuk was gebeiteld. Zoals veelal gebruikelijk in Mettingen was dit een godsdienstige spreuk n.l.:

“Wir glauben allen in einen Gott,
Schöpfer Himmels und der Erden
Der sich zum Vater gegeben hat,
dasz wir seine Kinder werden.
Er will uns alle Seel’ auch wohl bewahren.
Allen Unfall wird er wehren,
Kein Leid soll uns widerfahren.“

Weten wij van Heinrich Aegidius weinig, wel mogen wij zeggen, dat hij in een omgeving geboren werd waar God nog de plaats had midden in het dagelijks leven. Vele spreuken en opschriften uit die tijd zijn nog bewaard gebleven. Om nog enkele te noemen:

“Fang an mitt Gott, mit Gott hör auf, dasz ist der schönste Lebenslauf“.
“Gott segene dieses Haus und alle, die Da gehen ein und aus.“.
“Wer wohl will bauen, muss Gott vertrauen.
“Bis hierher hat der Herr geholfen, und er wird uns noch weiter helfen“.
“Wir haben keine bleibende Stätte, sondern eine zukünftigte suchen wir“.

(Toevoeging Vincent L. in de tijd van de zonnepanelen, oude molenaars spreuk:)
“De Hemel geeft, wie vangt, die heeft”.

Aegidius stierf in 1860 na 29 jaar getrouwd te zijn geweest met Teresia Strömann. Op Aegidius volgden nog vijf kinderen, n.l. Carl Pius, die vermoedelijk ongetrouwd op 32 jarige leeftijd stierf, dan Maria Elisabeth Victori, die trouwde met ene Kremeijer, vervolgens Maria Henriette, die trouwde met de weduwnaar Ferdinad Stöcker en tenslotte nog Christiaan en Johan Bernard. De laatste stierf op 9 jarige leeftijd.

Met Christiaan zullen wij een nieuw hoofdstuk instappen.

Christiaan Langemeyer

23 oktober 1797 -- 13 februari 1856.

Toen Christiaan geboren werd was het erg woelig in de wereld.

In Frankrijk mislukte een staatsgreep van de royalisten om de koning weer aan de macht te brengen. Duizenden werden verbannen. Een ernstige kerkvervolging bedreigde de katholieke kerk in Frankrijk. Vele priesters werden gedeporteerd. Napoleon trachtte met zijn vloot naar Engeland over te steken. In oktober 1797 werd het Hollandse hulpeskader bij Kamperduin beslissend door de Engelsen verslagen. In dit jaar werd ook Wilhelm de eerste geboren, die in 1871 keizer van Duitsland

--- Hier eindigt helaas het verhaal van Gerard. ---